G. ZANE, *N. Bălcescu — Opera. Omul. Epoca* Editura Eminescu București, 1975, 415 pag.

Corolar al unor preocupări de o viață, *N. Bălcescu — Opera. Omul. Epoca* se înscrie între acele lucrări care surprind poziția unei generații față de o epocă, un eveniment sau o personalitate istorică. Asupra epocii pașoptiste, a vieții și operei lui N. Bălcescu s-au scris zeci și sute de articole, studii, lucrări, începînd cu mijlocul secolului trecut și continuînd cu cele care apar în prezent.

În secolul nostru, G. Zane s-a dovedit a fi cel mai sîrguincios și consecvent cercetător al vieții și activității ilustrului înaintaș al neamului românesc. Lucrarea de față cuprinde studii și articole publicate de autor între anii 1927 — 1974, „unele cu adausuri bibliografice sau informative, altele cu revizuiri stilistice" (p. 6). G. Zane a urmărit și și-a realizat intenția de a da unitate volumului prin tratarea acelor probleme privind mai ales gîndirea lui Bălcescu, concepția istoriografică, „... ideile și sentimentele sale, problemele de bază, izvoarele teoretice sau ideologice, elementele filozofice, contactele cu marile culturi occidentale, programul de dezvoltare al României și într-o anumită măsură rolul acestei opere în cultura română"(p. 7).

Vasta problematică aflată în atenția cercetătorului reflectată în studiile publicate în aproape o jumătate de veac, a impus organizarea materialului în mai multe capitole. Partea I-a — *N. Bălcescu — precursor al democrației* — analizează contribuția sa în probleme privind democratizarea vieții de stat și dezvoltarea națiunii. Epoca pașoptistă caracterizată prin mari transformări sociale, prin continua afirmare a țărilor române pe plan european, punea probleme fundamentale privind dezvoltarea națiunii, a statului român modern. Revoluția lui Tudor catalizase lupta românilor pentru libertate socială și națională. Națiunea română avea de realizat, în concepția lui N. Bălcescu — subliniază G. Zane — trei mari obiective : național — unirea și independența ; politic — democratizarea statului ; social — democratizarea proprietății rurale și a capitalului. În cîteva cuvinte, el a sintetizat obiectivele unei revoluții, ale unei națiuni într-un veac. Sînt dovada unei mari capacități de sinteză, a înțelegerii procesului istoric, a patriotismului său fierbinte. Bălcescu a susținut ideea de egalitate între națiuni, a combătut dezbinarea între popoare și exclusivismul național. „Noi trebuie să profesăm — scria el lui I. Ghica la 16 noiembrie 1850 — respectul naționalităților și egalitatea lor", iar în alt loc : „Sfînt este dreptul oricărei națiuni, oricît de mică ar fi ea" (p. 18).

Concepția istoriografică a lui N. Bălcescu este pe larg discutată în cea de-a II-a parte a lucrării. Într-o epocă în care popoarele luptau pentru a se afirma pe scena istoriei, ele trebuiau să-și demonstreze personalitatea, originalitatea și drepturile prin trecutul istoric, baza istoriei prezente și viitoare.

Conştienţi de necesitatea cunoaşterii istoriei naţionale, de calităţile ei de armă politică, fruntaşii forţelor democratice din ţările române s-au preocupat de cultivarea ei, de continuarea tradiţiilor, avînd ca proaspăt îndrumar realizările istoriografice ale Şcolii Ardelene. Între cei care s-au preocupat de realizarea unei astfel de nobile misiuni, s-au distins două personalităţi : N. Bălcescu şi M. Kogălniceanu. Prin ceea ce au scris şi realizat, cei doi au reprezentat şi influenţat gîndirea şi faptele unei generaţii, şi-au cîştigat cinstea de promotori ai gîndirii istorice româneşti. Ultimele studii şi lucrări monografice[1] între care se înscrie şi cea de faţă, aduc o contribuţie însemnată la stabilirea locului şi rolului celor doi înaintaşi în cultura şi gîndirea istorică de la noi.

G. Zane face o analiză profundă asupra concepţiei istorice a lui N. Bălcescu, dedusă din „aserţiuni izolate", din problemele pe care le tratează, din metodele pe care le foloseşte. Astfel poate surprinde elementele esenţiale ale gîndirii istorice la N. Bălcescu, formulînd şi o cuprinzătoare concluzie :„... el a reuşit să creeze, luînd ca bază ideea de naţiune o operă de gîndire înaintată, cu caracter revoluţionar, care a depăşit nivelul epocii sale ; el a dat o direcţie nouă de cercetare, a introdus în preocupările istoriografice principii şi probleme noi şi a formulat soluţii practice pentru cele mai importante probleme româneşti ale epocii sale" (p. 62). Mai sînt, totodată, menţionate meritele istoricului prin utilizarea unor izvoare inedite ale istoriei patriei şi promovarea unor noi forme de expunere a faptelor, în cultivarea patriotismului la români prin scrisul istoric.

Partea a III-a a lucrării inserează un număr de articole mai vechi şi mai recente care abordează probleme de istorie socială : *Capitalul şi dreptul iobag al Principatelor române* ; *N. Bălcescu şi ideea luptei de clasă* ; *Ideologia revoluţionară română şi socialismul francez în epoca revoluţiei de la 1848* ; *Capitalul şi relaţiile agrare din Principatele române ş.a.* Autorul analizează pasajele din „Capitalul" lui Karl Marx şi „Histoire politique et sociale des Principautés danoubiennes" de Elias Regnault pentru a stabili condiţiile şi măsura în care ideile lui Bălcescu, afirmate mai ales în „Question économique des Principautés danubiennes" — au fost cunoscute şi utilizate în cele două lucrări citate.

Un loc aparte în lucrare este rezervat — în partea a IV-a (p. 139 — p. 273) mişcării revoluţionare de la 1840 în Ţara Românească şi revoluţiei române de la 1848. Istoriografia noastră din ultimul deceniu a adus contribuţii de seamă în privinţa documentaţiei şi mai ales a interpretării revoluţiei române de la 1848[2]. Mai puţin cunoscută continuă a fi însă etapa care a precedat acest eveniment, şi în special perioada regulamentară din Moldova şi Ţara Românească. Studiul lui G. Zane, *Mişcarea revoluţionară de la 1840*

[1] Ne-am referi mai ales la lucrarea lui Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu — istoric*, Ed. Junimea, Iaşi, 1974.

[2] C. Căzănişteanu ş.a., *Revoluţia română de la 1848*, Editura Politică, Bucureşti, 1969 ; *Revoluţia de la 1848 în Ţările Române. Culegere de studii*, sub redacţia lui N. Adăniloaie şi Dan Berindei, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1974, Gh. Platon, *Probleme privind mişcarea revoluţionară de la 1848 din Moldova*, „Studii şi articole de istorie", vol. XI, Bucureşti, 1968 ; Gh. Platon, *Revoluţia de la 1848 din Moldova — parte integrantă a revoluţiei româneşti*, „Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" Iaşi, 1973, 19, fasc. 2 ; Gh. Platon, *Rădăcinile istorice ale revoluţiei române de la 1848*, „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie Iaşi", 1974, 11.

din Țara Românească. Preludiu al revoluției de la 1848, publicat pentru prima dată în „Studii și materiale de istorie modernă", III, 1963 și reluat, cu unele completări, în lucrarea de față reprezintă prin documentație și interpretare un material de referință asupra epocii respective.

Analiza în profunzime a situației social-economice și politice din principate în epoca regulamentară conduce pe autor la concluzia că „dezagregarea societății românești" cunoștea o fază avansată, fapt ce ar fi putut determina, în condiții internaționale favorabile, ridicarea poporului la luptă împotriva boierimii și a instituțiilor pe care aceasta se baza. Anul 1840, moment deosebit de semnificativ în dezvoltarea forțelor revoluționare din principate, se înscrie, sub raport programatic, pe linia Proclamației de la Padeș și a Revoluției de la 1821, anunțînd, totodată programul revoluției de la 1848. „Sub acest aspect — notează G. Zane — gîndirea socială de la '40, oricît de fragmentar am cunoaște-o, anticipează pe cea de la '48 și reprezintă sub aspect ideologic și programatic unul din punctele avansate ale frontului revoluționar din epoca luptei pentru lichidarea vechiului regim" (p. 209). Totodată, continuă autorul, această mișcare revoluționară a influențat formarea spirituală a lui N. Bălcescu, el fiind primul dintre aceia care a încercat la 1848 realizarea principiilor pentru care acționase și la 1840.

Includerea în acest volum retrospectiv a unui capitol — partea a V-a a cărții — dedicat corespondenței, avînd la bază prefața vastei lucrări publicate în 1964[3], prilejuiește autorului reafirmarea unor aprecieri în legătură cu importanța unei astfel de categorii de izvoare și, totodată, sublinierea aportului scrisorilor lui N. Bălcescu la completarea imaginii asupra gîndirii și activității sale." „Corespondența — scrie G. Zane — întregește opera publicistică a lui N. Bălcescu și într-o anumită privință este o remarcabilă contribuție științifică. Unele scrisori și memorii pot fi considerate chiar ca lucrări de sine stătătoare și trebuie puse alăturea de cele mai bune dintre scrierile sale" (p. 276).

Cu aceeași intenție, de a dezvălui cît mai multe laturi ale vieții și operei lui N. Bălcescu, de a surprinde cît mai exact coordonatele epocii, G. Zane rezervă un capitol al lucrării prezentării cîtorva dintre fruntașii revoluției de la 1848, cu care Bălcescu a avut strînse legături : Ion Ghica, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Ion Ionescu de la Brad, Vasile Mălinescu.

Ultimul capitol — *Aspecte noi ale vieții lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite* — își propune, în principal, reconstituirea unor momente ale cercetării întreprinse de N. Bălcescu la Biblioteca poloneză din Paris și a legăturilor ce le stabilise cu emigrația poloneză în timpul revoluției.

G. Zane reușește prin lucrarea de față să pună în evidență principalele coordonate ale epocii pașoptiste, să ofere o imagine unitară asupra vieții și activității lui N. Bălcescu. *N. Bălcescu — Opera. Omul. Epoca* reprezintă astfel un indispensabil instrument de lucru pentru oricine studiază epoca modernă a istoriei noastre, evoluția gîndirii istorice și economice românești.

---

[3] **N. Bălcescu,** *Opere, IV, Corespondență. Scrieri. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale.* **Ediție critică de G. Zane, București, 1964.**

Cartea lui G. Zane se înscrie în istoriografia actuală ca important element de referinţă, exemplu de abnegaţie, perseverenţă şi pasiune, de respectare a rigorilor cercetării ştiinţifice.

GH. IACOB

VASILE VESA, *România şi Franţa la începutul secolului al XX-lea (1900—1916). Pagini de istorie diplomatică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, 212 pagini.

Editura Dacia din Cluj-Napoca ne-a obişnuit cu apariţii valoroase ce reprezintă reale contribuţii în dezbaterea unor probleme de mare însemnătate ale istoriei patriei din secolul nostru. După ce, în seria „Istorie contemporană“, au apărut, în intervalul 1972—1975, un volum privind viaţa politică în preajma instaurării dictaturii regale[1] şi trei volume referitoare la caracterul şi implicaţiile Dictatului de la Viena[2], în 1975 au fost tipărite două cărţi de istorie diplomatică[3], realizări importante în cunoaşterea relaţiilor României cu S.U.A. şi Franţa.

Lucrarea lui Vasile Vesa urmăreşte evoluţia relaţiilor româno-franceze în preajma şi la începutul primului război mondial, pînă la intrarea României în război, încadrîndu-le, aşa cum este şi firesc, în contextul relaţiilor noastre internaţionale şi, în special, ale celor cu statele Antantei. Aproximativ 1/3 din numărul paginilor se referă la perioada 1900—1914, iar 2/3 la anii 1914/1916.

Este cunoscut faptul că, pînă nu de mult, cercetarea referitoare la România în cadrul relaţiilor internaţionale, la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, era stînjenită de o serie de aprecieri greşite în legătură cu studiul de dezvoltare al ţării noastre, cu obiectivele politicii externe şi cu caracterul participării României la primul război mondial. Aproximativ în ultimii 10—12 ani, au fost reluate în discuţie, într-o lumină nouă şi pe o bază documentară considerabil lărgită, toate aceste probleme, formulîndu-se aprecieri şi concluzii însemnate, ce pregătesc şi, în acelaşi timp, grăbesc apariţia mult aşteptatei monografii privind România în timpul primului război mondial.

Vasile Vesa, caracterizînd anii 1910—1916, „ca o perioadă în care relaţiile dintre Franţa şi România cunosc îmbunătăţiri reale şi ascendente“ (p. 10), analizează factorii acestei apropieri, pe diferite planuri ; „factorul determinant în apropierea ce se va efectua între Franţa şi România a fost, din Partea României, factorul naţional“ (p. 24). În ceea ce priveşte Franţa,

---

[1] Florea Nedelcu, *Viaţa politică din România în preajma instaurării dictaturii regale*, 1973, 314 pagini + 28 planşe.

[2] A. Simion, *Dictatul de la Viena*, 1972, 308 pagini + 20 planşe ; Gh. Zaharia, L. Vaida (coordonatori), Gh. I. Bodea, P. Bunta, M. Covaci, L. Fodor, A. Simion, Gh. Ţuţui, *Rezistenţa antifascistă în partea de nord a Transilvaniei (septembrie 1940—octombrie 1944)*, 1974, 254 pagini ; Olimpiu Matichescu, *Opinia publică internaţională despre Dictatul de la Viena*, 1975, 256 pagini + 19 planşe.

[3] Boris Ranghet, *Relaţiile româno-americane în perioada primului război mondial (1916—1920)*, 212 pagini şi Vasile Vesa, *România şi Franţa la începutul secolului al XX-lea (1900—1916)*, 212 pagini. Trimiterile la ultima lucrare se fac, în continuare, în text.